

Nr 35

Utlåtande i anledning av väckt motion om ersättning till jordbruksarbetaren H. K. B. Carlzén för skada, uppkommen under militärtjänstgöring.

(5:e avd.)

I en inom andra kammaren av herr *Hedqvist* väckt motion (II: 349) har hemställts, att riksdagen måtte besluta tillerkänna jordbruksarbetaren H. K. B. Carlzén antingen ett skäligt engångsbidrag eller ett årligt understöd utöver nu utgående förmåner.

Beträffande motiveringen för ifrågavarande förslag får utskottet, i den mån ej redogörelse lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Av tillgängliga handlingar i ärendet inhämtas följande.

Carlzén är född den 18 juni 1902. Han inryckte år 1922 till värnplikts-tjänstgöring vid Södermanlands regemente. Den 23 februari 1923 skadade värnpliktige G. D. Hammar genom oförsiktigt avlossande av ett skarpt skott under skolskjutning Carlzén med påföljd att dennes vänstra fot måste amputeras. Riksförsäkringsanstalten tillerkände Carlzén ersättning enligt 1909 års militärsättningsförordning i form av livränta å 450 kronor per år, motsvarande en beräknad invaliditetsgrad av 50 %. Hammar förpliktades genom lagakraftvunnet krigsrättsutslag att till Carlzén utgiva ett årligt belopp av 200 kronor. Hammar har emellertid aldrig förmått till någon del fullgöra sin ersättningskyldighet.

Hos Kungl. Maj:t anhöll Carlzén år 1934 bl. a. att bliva tillerkänd ersättning med 200 kronor årligen, motsvarande vad Hammar förpliktats utgiva i skadestånd. Då någon skyldighet för kronan att till Carlzén utgiva ersättning utöver den författningsenliga livräntan inte förelåg, lämnade *Kungl. Maj:t* genom *beslut den 10 augusti 1934* framställningen utan bifall.

I anledning av en i ämnet väckt *motion* medgav emellertid *1935 års riksdag* — som fann det billigt att staten trädde hjälpande emellan — att Carlzén finge under sin återstående livstid uppbära ett årligt understöd av 200 kronor under villkor att Carlzén med förmånsrätt å kronan intill av staten utbetalda understödsbelopp överlät sin fordran å Hammar.

Hos Kungl. Maj:t anhöll därefter Carlzén om ytterligare understöd med 1 000 kronor pr år eller, alternativt, med sådant belopp, att han komme i atnjutande av samma ersättning som om 1927 års militärsättningsförordning varit tillämplig å honom. *Riksförsäkringsanstalten* framhöll, att Carlzéns dåvarande förmåner — 450 + 200 kronor — med 6 kronor översteg den ersättning, livränta och protestlägg, som skulle ha tillkommit Carlzén

om 1927 års militärsättningsförordning varit tillämplig. *Kunql. Maj:t* avslög framställningen genom *beslut den 20 november 1936*.

I en vid 1937 års riksdag väckt motion hemställdes att riksdagen måtte bevilja Carlzén ytterligare årligt understöd. *Riksförsäkringsanstalten* anförde bl. a., att anstalten låtit Carlzén undergå undersökning av anstaltens överläkare, professorn A. Troell, som uttalat att med hänsyn till lokala och allmänna neurotiska besvär hos Carlzén viss högre invaliditet möjligen vore motiverad. För egen del fann anstalten skäligt, att Carlzén bereddes ytterligare understöd, som emellertid inte borde sättas högre än att av statsmedel utgående livränta och understöd sammanlagt uppginge till 900 kronor eller maximibeloppet av livränta enligt 1909 års militärsättningsförordning. *Bankoutskottet* (utl. nr 37, p. 2) fann sig med hänsyn till föreliggande ömmande omständigheter böra tillstyrka, att Carlzén tillerkändes ytterligare understöd med 250 kronor per år. Därigenom skulle de sammanlagda ersättningsbeloppen komma att utgöra ($450 + 200 + 250 =$) 900 kronor. *Riksdagen* biföll utskottets hemställan.

I särskilda den 20 december 1951 och den 30 april 1952 dagtecknade skrifter anhöll Carlzéns broder E. Carlzén hos *Kunql. Maj:t*, att den förre måtte tillerkännas ytterligare ersättning i anledning av kroppsskadan.

Riksförsäkringsanstalten anförde i utlåtande den 28 januari 1952 bl. a. följande.

Inklusive dyrtidstillägg utgjorde Carlzéns livränta vid utgången av juni 1950 tillhoppa 89 kr. 60 öre pr månad. Fr. o. m. den 1 juli 1950 utginge från anstalten ersättning till Carlzén enligt förordningen den 2 juni 1950 ang. omreglering av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring. Enligt 4 § i nämnda förordning skulle livränta vid en invaliditetsgrad av 50 procent utgå med 135 kr. per månad intill 67 års ålder och med 125 kr. pr månad för tiden därefter. Emellertid skulle avdrag författningsenligt göras från ersättningen för bl. a. understöd från staten som utginge i anledning av kroppsskadan. De understöd Carlzén enligt 1935 och 1937 års riksdagars beslut tillerkänts vid sidan av livräntan uppginge inklusive dyrtidstillägg till sammanlagt 52 kr. 50 öre pr månad. Anstalten hade funnit avdrag skola göras för dessa understöd jämte tillägg. Författningsenligt finge dock sådant avdrag inte föranleda till att livräntan minskades under det före den 1 juli 1950 utgående beloppet 89 kr. 60 öre pr månad. Den sammanlagda ersättningen efter den 1 juli 1950 utgjorde alltså ($89:60 + 52:50 =$) 142 kr. 10 öre pr månad. Dessutom ägde Carlzén numera rätt till erforderlig läkarvård jämte läkemedel och andra till arbetsförmågans höjande eller eljest till lindrande av menliga följder av skadan nödiga särskilda hjälpmedel, såsom kryckor och konstgjorda lemmar. Anstalten hade inte funnit några omständigheter ha tillkommit, som kunde motivera en höjning av Carlzéns förmåner.

Kunql. Maj:t lämnade genom *beslut den 6 november 1953* ansökningarna utan bifall.

Hos *riksförsäkringsanstalten* anhöll Carlzén den 5 mars 1956 att hans ersättningsfråga måtte omprövas. Han åberopade därvid följande:

1) intyg den 3 januari 1956 av leg. läkaren H. Nordström, Stockholm, som anförde bl. a. att Carlzén sedan 1952 sökt Nordström några gånger för

besvär efter benamputationen, att Carlzén redan 1952 tidvis haft betydande obehag från amputationsstumpen, att Nordström vid undersökning i december 1955 funnit en tydlig försämring ha inträtt, i det att cirkulationen i amputationsstumpen varit försämrad, varjämte funnits tecken på viss rygginsufficiens, sannolikt som följd av de genom amputationen förändrade statistiska förhållandena, samt att det syntes av vikt att invaliditetsunderstödet utökades;

2) intyg av inspektoren Ernst Andersson och nämndemannen G. W. Andersson, att Carlzén till följd av olycksfallet inte kunnat återgå till sin tidigare anställning vid Ösboholms gård och att han därigenom gått miste om stadigvarande arbetsinkomst;

3) skrivelse från kommunalkamreraren A. Artvin, vari sägs bl. a. att om Carlzén från början fått lämplig yrkesutbildning han måhända hade haft rätt goda chanser att försörja sig i stället för att som nu en broder till honom måst träda hjälpende emellan samt att Carlzén under de gångna åren psykiskt lidit oerhört.

Riksförsäkringsanstalten föranstaltade i anledning härav om undersökning av Carlzén å Norrbacka-institutet, varvid framkom att väsentlig förändring icke inträtt i hans tillstånd, samt fann genom beslut den 9 juli 1956 sig inte böra vidtaga åtgärd för höjning av livräntan.

Carlzén tillskrev slutligen den 14 augusti 1956 försäkringsrådet och anförde bl. a. följande.

Provinsialläkaren E. Tretow hade i utfärdat intyg ansett 75 % invaliditet föreligga. Professor Troell hade »förklarat att högre invaliditet än 50 % får anses» för skadan. Carlzén nödgades numera bära stödkorsett.

Försäkringsrådets läkare uttalade den 3 december 1956: »i huvudsak god protesfunktion; rygginsufficiensen ej samband.»

Försäkringsrådet fann den 5 januari 1957 Carlzéns skrivelse ej föranleda någon åtgärd.

Enligt skrivelse den 28 augusti 1956 har riksförsäkringsanstalten meddelat Carlzén, att hans livränta fr. o. m. ingången av år 1956 utgör 250 kronor per månad (160 kr. per månad efter 67-årsåldern) och att något avdrag inte vidare görs på grund av riksdagsunderstöden å tillhoppa 52 kr. 10 öre per månad. Carlzén uppbär alltså f. n. sammanlagt $(250 + 52: 10 =) 302$ kr. 10 öre per månad.

I en vid 1957 års riksdag väckt motion (II: 380) hemställdes, att riksdagen måtte besluta tillerkänna Carlzén ett årligt understöd, utöver tidigare utgående förmåner, med 1 200 kronor.

I häröver avgivet utlåtande (nr 150) anförde utskottet följande.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, uppbär Carlzén från riksförsäkringsanstalten en livränta å f. n. 250 kr. per månad, beräknad efter 50 procents invaliditet. Därjämte uppbär han jämlikt beslut av 1935 och 1937 års riksdagar vid sidan av livräntan särskild ersättning med f. n. 52

kr. 10 öre i månaden. Även med beaktande av att omständigheterna i föreliggande fall ter sig ömmande, kan utskottet mot bakgrunden av de tidigare riksdagsbesluten liksom med hänsyn till att Kungl. Maj:t samt riksförsäkringsanstalten och försäkringsrådet nyligen prövat Carlzéns ersättningsfråga inte förorda någon åtgärd i anledning av motionen.

I enlighet med utskottets hemställan lämnade *riksdagen* motionen utan bifall.

Till stöd för det nu föreliggande motionsyrkandet anføres bl. a. följande.

Med hänsyn till den höga graden av invaliditet som Carlzén oförvållat åsamkats genom olyckan och som omöjliggjort för honom att ens genom lättare arbete förbättra sin ekonomi, synes det skäligt att riksdagen, trots att så lång tid förflutit sedan skadan inträffade, i någon form ville ytterligare gottgöra Carlzén.

I detta sammanhang får jag anföra *dels* att Carlzén genom olyckan förlorade sin anställning och arbetsinkomst, den senare förlusten torde kunna uppskattas till 200 000 kronor, *dels* att Carlzén under alla dessa år varit hänvisad till hjälp i olika avseenden av sin broder.

Carlzéns utkomstmöjligheter har sedan denna fråga senast aktualiserades i riksdagen icke förbättrats, utan den fortsatta invaliditeten och den tilltagande åldern gör det ännu svårare för honom att hjälpligt reda sig. Med hänsyn till penningvärdeförsämringen och levnadskostnadsstegringen synes det jämväl ur dessa synpunkter angeläget med en omprövning av Carlzéns ekonomiska förhållanden.

Utskottet. Vad i den nu föreliggande motionen anförts till stöd för förslaget om beredande av ytterligare understöd åt Carlzén utgör enligt utskottets mening inte tillräcklig anledning att frångå den ståndpunkt utskottet och riksdagen år 1957 intog till förevarande ersättningsfråga. Utskottet hemställer därför,

att motionen II: 349 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 27 februari 1959

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Boman, Einar Persson, Ivar Johansson, fröken Andersson, herrar Thun, Holmqvist, Pålsson, Axel Johannes Andersson, Rikard Svensson, Söderberg, Mårtensson, Bengt Gustavsson och Nestrup; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Petterson i Degerfors, Thapper, Rubbestad, Staxäng, Ståhl, Gustafsson i Stockholm, Svensson i Stenkyrka, Karlsson i Olofström, Nilsson i Göingegården, fröken Elmén, herrar Almgren, Nihlfors, Johansson i Norrköping och Gustafsson i Uddevalla.